Аб аснаўных выніках пленуму ЦК УсеКП(б).

Даклад тав. Крыніцкага на сходзе актыву Менскай арганізацыі КПБ(б) 16 красавіка.

Аснаўное ў нашым гаспадарчым становішчы—таварны голад. Неадпаведнасьць разьвіцьця сельскай гаспадаркі і прамысловасьці. Пралікі ў хлеба-фуражным балянсе. Скарачэньне вывозна-увознага і крэдытнага плянаў. Індустрыялізацыя краіны—зьяўляецца рашаючай задачай. Пачынаючы з Кастрычнікавай рэвалюцыі аснаўной задачай партыі было—узмацненьне і пашырэньне прамысловасьці.

Два пэрыяды ў НЭП'е: першы—курс на разьвіцьцё сельскай гаспадаркі і дробнай прамысловасьці і другі—індустрыялізацыя,—лёзунг „чарга за мэталам". Наш бюджэт узрос з 1.300 000.000 руб. у 1922-23 г. да 4.000.000.000 р. у 1926 г. Гэткі маленькі бюджэт у тыя гады фактычна адзначаў „выхад савецкай улады з вёскі". Лёзунг „тварам да вёскі ў 1925 годзе фактычна адзначаў: „кішэняй да вёскі". Прамысловасьць узрасла ў 1922-23 годзе на 40 проц., у 1923-24 г.—на 30 проц. і ў 1924-25 г.—на 60 проц. Цяжкая прамысловасьць у апошнім годзе ўзрасла на асобных галінах на 50-80-100 проц.; у гэтым-жа годзе лёгкая прамысловасьць узрасла на 10-20-40 проц. Адначасова з індустрыялізацыяй, з вырабам сродкаў вытворчасьці партыя будзе сачыць, каб прамысловасьць не адарвалася ад патрэб сельскай гаспадаркі; таксама, каб з бюджэту выдзеліць магчымыя сродкі для сельскай гаспадаркі. Нашай лініяй зьяўляецца—мабілізацыя ўсіх рэсурсаў нашай краіны для сацыялістычнага назапашваньня. Праз узьняцьце прадукцыйнасьці працы, праз тэхнічныя палепшаньні, праз узьняцьце вытворчай дысцыпліны мы прысьпешым сацыялістычнае назапашваньне ў прамысловасьці. Заработная плата можа расьці тольк пры ўзьняцьці прадукцыйнасьці працы.

Асноўнае значэньне пленума ЦК УсеКП(б) у тым, што, па-першае, ён даў поўную ацэнку гаспадарчага становішча, падагуліў гаспадарчую запраўднасьць за першыя паўгодкі бягучага апэрацыйнага году; па-другое, разьвіў пастанову XIV зьезду партыі па пытаньнях гаспадарчага будаўніцтва і, па-трэцяе, яшчэ раз праверыў у сучасных складаных умовах палітыку партыі адносна ўсіх клясаў нашага краю. Апошняе асабліва важна, бо зусім ясна, што вызначэньне «адносін між клясамі ёсьць тое карэннае, без чаго няма марксызму».

Раней, чым перайсьці да пастаноў пленуму, я напомню аснаўныя пастановы XIV-га зьезду УсеКП(б),—тыя асноўныя моманты з іх, якія вызначаюць агульную лінію партыі ў пытаньнях гаспадарчага будаўніцтва на бліжэйшы пэрыяд.

Гэта 1) «забясьпячэньне перамогі сацыялістычных гаспадарчых форм над прыватным капіталам, умацаваньне манаполіі замежнага гандлю, рост сацыялістычнае дзяржаўнае прамысловасьці і ўцягненьне пад яе кіраўніцтва з дапамогаю каапэрацыі ўсё большае масы сялянскіх гаспадарак у рэчышча сацыялістычнага будаўніцтва»; 2) «забясьпечыць» за СССР эканамічную самастойнасьць; трымаць курс на індустрыялізацыю краю—разьвіцьцё вырабу сродкаў вытворчасьці і ўтварэньне рэзэрваў для эканамічнага манэўраваньня; 3) „усямерна дапамагаць росту вытворчасьці і таваразвароту ўнутры краю"; 4) скарыстаньнем усіх унутраных рэсурсаў, зьдзяйсьненьнем самае строгае эканоміі і павялічэньнем шпаркасьці звароту «павысіць тэмп сацыялістычнага назапашаньня»; 5) разгарнуць сацыялістычную прамысловасьць на аснове павышэньня тэхнічнага ўзроўню; 6) «усямерна дапамагаць разьвіцьцю савецкае мясцовае прамысловасьці»; 7) «падтрымліваць і штурхаць наперад разьвіцьцё сельскае гаспадаркі па лініі павышэньня земляробчай культуры, разьвіцьця тэхнічных культур, павышэньня тэхнікі земляробства і індустрыялізацыі сельскае гаспадаркі, упарадачаньня земляўпарадкаваньня і ўсямернага падтрыманьня разнастайных форм калектывізацыі сельскае гаспадаркі», 8) прызнаючы каапэрацыю асноўным шляхам уцягненьня паасобных сялянскіх гаспадарак у сацыялістычнае будаўніцтва, зьезд абавязвае ўсіх сяброў партыі самым уважлівым чынам сачыць за разьвіцьцём сельска-гаспадарчае каапэрацыі і ўжываць усе меры, якія забясьпячаюць яе правільны рост»; 9) у адносінах да сельскае гаспадаркі і клясавых адносін вёскі, зьезд пацьвердзіў пастановы XIV канфэрэнцыі і кастрычнікавага пленуму ЦК УсеКП(б) (аб арганізацыі беднаты). Прызнаючы клясавую дыфэрэнцыяцыю вёскі,—зьезд даў агульную лінію. „Калі беднага і перш за ўсё батракі, зьяўляецца апораю пралетарыяту ў вёсцы, дык серадняк зьяўляецца і павінен зьяўляцца яго трывалым саюзьнікам. Барацьба супроць кулацтва павінна ісьці як праз арганізацыю беднаты супроць кулака, так і праз умацаваньне саюзу пралетарыяту і беднаты з серадняком на прадмет адрыву серадняка ад кулака з мэтаю ізаляцыі кулака».

Вось аснаўныя пастановы, якія вынес XIV зьезд партыі. Пленум ЦК УсеКП(б) у большай меры канкрэтызаваў гэту агульную лінію XIV зьезду, прааналізаваў гаспадарчыя цяжкасьці, якія адзін час былі напружанымі, даў таксама шэраг практычных пастаноў.

I. Асноўныя рысы гаспадарчага становішча.

Як трэба вызначыць асноўныя рысы гаспадарчага становішча ў бягучы час? Перш за ўсе,—у чым і як выяўляюцца гаспадарчыя цяжкасьці, якія перажываў край у першым і другім кварталах бягучага году?

Асноўнае—гэта таварны голад, нястача прамысловых тавараў.

Гэта зьявілася ў значнай ступені прычынаю скарачэньня хлебазагатовак. Тое і другое выклікала рост цэн на сельска-гаспадарчыя і прамысловыя прадукты і рэзкае разыходжаньне ўзроўню розьнічных і аптовых цэн. Дзеля гэтага ў некаторых галінах гандлю прыватны капітал здолеў набыць больш сродкаў, чым гэта было раней. Далейшым вынікам было скарачэньне вывозна ўвознага пляну, а адсюль вынікла скарачэньне прамысловага пляну, скарачэньне капітальных затрат на прамысловасьць, скарачэньне крэдытных плянаў, некаторае хістаньне пакупчае здольнасьці рубля. У выніку—тыя «кантрольныя лічбы Дзяржаўнае Плянавае Камісіі», з якімі край уступіў у новы апэрацыйны год і ў якіх мы малявалі гаспадарчыя пэрспэктывы, прышлося значна перагледзіць, бо мы павінны былі сабе з поўнаю яснасьцю сказаць, што аснаўныя ўмовы, якія ставілі кантрольныя лічбы Дзяржпляну, мы выканаць ня здолелі. Я падам тут тэзіс з «кантрольных лічб Дзяржпляну», які зьяўляецца выходным пунктам намечаных плянаў і, з другога боку,—характарызуе галоўную памылку ў падліку і сутнасьць гаспадарчых цяжкасьцяй. «Паколькі ўся сыстэма кантрольных лічб —сыстэма эканамічнае раўнавагі і цэн —пабудавана з разьлікам на поўнае выцягненьне таварных лішкаў сялянскае прадукцыі і паколькі, значыць, невыкананьне гэтае задачы пагражае парушэньнем раўнавагі,—ухваліць дырэктывы, што заўладаньне сялянскім рынкам, выцягненьне „ўсяе" сялянскае прадукцыі сельскае гаспадаркі... зьяўляецца першаступянёваю і самаю важнаю задачаю нашае эканамічнае палітыкі».

Гэткім чынам мы ў пачатку апэрацыйнага году сабе сказалі: галоўным грунтам для нашага шпаркага гаспадарчага росту будзе—так «сцапіць» прамысловасьць з сялянскаю гаспадаркаю, каб з яе выцягнуць усе таварныя лішкі; на гэтым мы будуем усю нашу сыстэму кантрольных лічб, г. з. плян нашага гаспадарчага разьвіцьця на бліжэйшы год. Але прышлося ўжо ў сярэдзіне першых паўгодак значна перагледзіць гэты плян, знайсьці памылку ў падліку, знайсьці аснаўныя прычыны гаспадарчых цяжкасьцяй, выправіць лінію, якая была раней намечана.

Што зьяўляецца галоўнаю прычынаю гаспадарчых цяжкасьцяй? Асноўнае—гэта ў галіне эканамічных аб'ектыўных фактараў, гэта дыспрапорцыя сельскае гаспадаркі і прамысловасьці, адсталасьць прамысловасьці ў параўнаньні з сельскаю гаспадаркаю. Гэта—рэч ня новая. Яна была і ў дарэвалюцыйнай эканоміцы, але тады гэта дыспрапорцыя выпраўлялася з аднаго боку ўвозам прамысловых тавараў з-за граніцы і, з другога боку, тым, што попыт вёскі штучна моцна зьмяншаўся ў выніку палітыкі царскага ўраду і памешчыкаў, які адбіраў значную частку прыбыткаў сялянства падатковаю палітыкаю і арэнднымі зборамі. Суадносіны ўзроўню прамысловасьці і сельскае гаспадаркі, нават калі і астаюцца тымі-ж, што і да вайны, (з прадукцыя і прамысловасьці і сельскае гаспадаркі дасягнула прыблізна 70 проц. даваеннага ўзроўню) у сучасных варунках даюць шмат больш рэзкі адмоўны эфэкт, выклікаючы значную дыспрапорцыю ў разьвіцьці прамысловасьці і сельскае гаспадаркі. Гэта дыспрапорцыя значна ўзмацняецца тым, што ў 1925-26 г. зьменшаны падатак з селяніна, разьвілася прадукцыйнасьць сялянскае гаспадаркі, павялічылася спажываньне сялянскае гаспадаркі. Вясковы попыт значна ўзрос адпаведна росту прадукцыі вёскі: валавая прадукцыя вырасла да пачатку 1925-26 году прыблізна на 46 проц., таварная-ж прадукцыя вырасла на 64 проц., амаль што на 2/3, г. з. селянін у параўнаньні з мінулым годам здолеў выкінуць на рынак да пачатку бягучага апэрацыйнага году на дзьве трэціх больш сельска-гаспадарчых прадуктаў, у абмен на якія ён патрабаваў прадукты прамысловасьці. І ў той жа час было і павялічэньне попыту з боку гораду, галоўным чынам з прычыны павялічэньня заработку, а часткаю з прычыны росту попыту з боку такога слою, як прыватны гандляр, нэпман, назапашаньні якіх у горадзе таксама значна павялічыліся. Гэта дыспрапорцыя ня была прадбачана ў пачатку году. Мы-б здолелі, зразумела, моцна зьмягчыць уплыў гэтых аб'ектыўных фактараў, каб ня нашы памылкі ў падліку, каб не арганізацыйныя памылкі. Трэба сказаць, што гэту дыспрапорцыю між прамысловасьцю і сельскаю гаспадаркаю нельга лічыць у поўнай меры трывалаю, нязьменнаю, незалежнаю ад нашае арганізацыйнае чыннасьці. У нашых руках ёсьць дужа добрыя рычагі эканамічнага ўплыву. Прыклад—Паўночны Каўказ з сваімі вялізарнымі запасамі сельска-гаспадарчае прадукцыі дагэтуль не сарваў плян хлебазагатовак, не сарваў цэн, не сарваў сваёй часткі вывознага пляну. І, згодна заявы т. Мікаяна, сакратара Паўночна-Каўкаскага Краёвага Камітэту УсеКП, дзеля правільнага ўплыву на рынак краю, плацежаздольны попыт вёскі скарочан, калі параўнаць з штучна ўзьнятым, магчымым за ўмовах Паўночнага Каўказу, узроўнем цэн. Іначай кажучы, калі б у краі партыя і ўлада не вялі б правільнае наступовае палітыкі, якую вялі краёвыя органы, дык гэтым самым штучна былі б узьняты цэны, значыць, штучна быў-бы ўзьнят попыт селяніна на прадукты прамысловасьці, плацежаздольны попыт даў-бы фіктыўны па сутнасьці скачок, прыкладам згодна падліку краёвых плянавых органаў, на 60 міл. рублёў вышэй сучаснага ўзроўню. Гэта практыка Паўночнага Каўказу дужа добра кажа аб тым, што нельга пераацэньваць, фаталістычна разглядаць значэньне гэтае дыспрапорцыі між прамысловасьцю і сельскаю гаспадаркаю. Зусім ясна, што яна мела значэньне і вельмі вялікае, але ясна і другое, што мы маем у нашых руках самыя моцныя рычагі, каб гэту дыспрапорцыю зьменшыць да нармальных граніц, каб не даваць ёй штучна павялічацца да тых рэзкіх адмоўных праяў, якія мы атрымалі ў першых паўгодках бягучага апэрацыйнага году.

Асноўнымі нашымі памылкамі ў падліках былі: зразумела, першаю, гэта памылка ў хлеба-фуражным балянсе. Мы аблічыліся ў колькасьці хлеба, мы аблічыліся адносна тых колаў вёскі, якія будуць вазіць нам хлеб, разьлічвалі, што хлеб будзе вазіць кулак, пазабыўшы пра серадняка, які таксама дае шмат таварнага хлеба. У выніку мы схіснулі і нашу лінію адносна хлебных цэн, адносна пляну загатовак, адносна ўсяе сыстэмы загатовак. І ў сыстэме хлебных загатовак быў допушчан шэраг памылак. Было зашмат неарганізаванасьці. Вышла так, што ўзялі лінію «лібэральную»: «плаці як мага больш», «купляй не зважаючы ні на што». У нас было мала арганізаванасьці і ў шэрагу раёнаў у адным месцы сустракалася некалькі загатоўшчыкаў, некалькі агентаў і дзяржаўных, і каапэрацыйных, і мясцовых органаў, і прыватныя гандляры са сваімі млынамі. Млыны, якія наўкола зьбіралі хлеб, як зараз даведзена, значна перавышаюць патрэбнасьць у млынох і тым самым сваёю загатоўчаю працаю таксама штучна павялічалі попыт. У выніку здарылася неарганізаванае выступленьне пралетарскае дзяржавы на гэтым гандлёвым фронце клясавае барацьбы рабочае клясы, рабочае дзяржавы з прыватным гандляром і кулаком, які спрабуе на рынку весьці за сабою і серадняка. У гэтай клясавай барацьбе за мінулую хлебазагатоўчую кампанію мы былі неарганізаванымі і дзеля таго сарвалі свае пляны. У гэтай справе нам перашкаджаў ня толькі наш клясавы вораг—кулак, спрабаваўшы весьці і вёўшы дзе-ні-дзе за сабою больш заможнага серадняка, але мы і самі сабе перашкаджалі сваёю неарганізаванасьцю, падтрымліваючы ўзаемную канкурэнцыю.

У канчатковым выніку такое становішча на рынку шкодна адбілася і на аснаўной масе сялянства, ня толькі таго, якое дакупляе на рынку хлеб, але і таго, якое ня можа вытрымаць узьнятых цэн на прадукты прамысловасьці і зацікаўлена ў тым, каб чым хутчэй быў зжыты таварны голад.

Да гэтага, таварышы, дадаўся цэлы шэраг абмылак у падліках, якія вынікалі з першае асноўнае памылкі. Дзеля гэтага мы памыліліся ў кантрольных лічбах Дзяржаўнае Плянавае Камісіі і пабудавалі з памылкамі і наш прамысловы плян, і вывозна-увозны плян, і крэдытны плян; бюджэт таксама склалі занадта шырокі; наабяцалі і дзе-ні-дзе гэтыя абяцаньні ў пачатку 1925-26 году ўжо пачалі выконваць без дастарчаючых рэсурсаў (прыкладам—у галіне заработку).

Гэтыя памылкі ў падліках, якія ўзмацнілі ўплыў аб'ектыўных фактараў зьмянілі, зьменшылі шпаркасьць нашага росту, асабліва шпаркасьць росту прамысловасьці. Але і ў сучасных умовах дзяржаўная прамысловасьць за год узрасьце ня менш як на 30 проц., што зьяўляецца значным узмацненьнем сацыялістычных элемэнтаў эканомікі. Напрамак нашага росту астаецца ранейшым.

Такім парадкам, пленум ЦК УсеКП(б) павінен быў мець справу з гэтымі гаспадарчымі цяжкасьцямі, іх прыпыніць і намеціць лінію.

Аснаўныя пастановы пленуму ЦК УсеКП(б) па ўсіх 3 галоўных пунктах ідуць па некалькіх лініях: 1) падагнаць прамысловасьць, 2) узмацніць шпаркасьць сацыялістычнага назапашваньне (накіраваць у яго рэчышча і прыватнае (назапашваньне), але так, каб не сарваць сувязі прамысловасьці і сельскае гаспадаркі, 3) дапамагаць далейшаму разьвіцьцю сельскае гаспадаркі, 4) заняць адпаведную гаспадарчаму становішчу палітыку заработку, узьняць прадукцыйнасьць працы 5) заняць адпаведную падатковую палітыку, у асобку—у сельска-гаспадарчым падатку, 6) арганізаваць пазіцыю пралетарскае дзяржавы на хлебным рынку перад тварам прыватнага гандляра і кулака, які вядзе за сабою заможнага серадняка, 7) увесьці практыку рэзэрваў ва ўсёй нашай працы, 8) ужыць арганізацыйныя дадатковыя меры да ўзмацненьня плянавасьці ў гаспадарчым будаўніцтве і 9) паглыбіць кіраўніцтва партыі і праверыць працу дзяржаўнага апарату ва ўсім гаспадарчым будаўніцтве.

У аснаўных пастановах пленуму чырвонаю ніткаю праходзіць думка аб тым, што неабходна ўзмацніць яшчэ больш сацыялістычныя элемэнты гаспадаркі і вядучую ролю прамысловасьці, умацоўваючы ўсё больш сувязь прамысловасьці і сялянскае гаспадаркі, вядучы за пралетарыятам бядняцка-серадняцкі блёк.

II. Індустрыялізацыя.

Асноўнаю пастановаю, ухваленаю пленумам ЦК УсеКП(б), зьяўляецца пастанова аб індустрыялізацыі краю. Пленум зазначыў, што ў сучасных абставінах разьвіцьця індустрыі наогул, індустрыялізацыя краю зьяўляецца рашаючаю задачаю, посьпех вырашэньня якой вызначыць далейшы рост усяе гаспадаркі ў цэлым на шляху да перамогі сацыялізму. Гэта цьвік усіх пастаноў пленуму ЦК УсеКП(б), асноўны кірунак усяму краю на бліжэйшы пэрыяд па гаспадарчых пытаньнях.

Зразумела, што гэта не зьяўляецца тым самым, чым былі многія пастановы партыі аб узмацненьні прамысловасьці. Можна разьвіваць прамысловасьць і, адначасна не індустрыялізаваць краю. Індыя мае досыць разьвітую прамысловасьць, але Англія ніколі не дазволіць, каб Індыя разьвівала ў сябе машынабудаўнічую прамысловасьць, г. зн. выраб сродкаў вытворчасьці. Гэтым самым прамысловасьць Індыі, не зважаючы на разьвіцьцё, заўсёды будзе залежыць ад мэтраполіі, такім парадкам трэба адрозьніваць разьвіцьцё прамысловасьці ад індустрыялізацыі краю. У гэтым сэнсе мы заўсёды павінны памятаць аналіз гэтага разуменьня ў тав. Сталіна. Пастанова аб інустрыялізацыі ўносіць новы дадатак да нашых ранейшых пастаноў партыі ў пытаньні аб прамысловасьці, адпаведна новаму пэрыяду нашага будаўніцтва, надыходзячаму пасьля пэрыяду аднаўленьня. Але з другога боку нельга, зразумела разглядаць гэту пастанову аб індустрыялізацыі і аб разьвіцьці цяжкае індустрыі, як нешта зусім новае, як крок наперад у разьвіцьці партыі. Праўда гэта ёсьць некаторы крок наперад, але не пераход партыі на новую прынцыповую ступень, як думаюць некаторыя, калі партыя адмаўляецца, нібыта, ад зямельнага ўхілу, а пераходзіць на правільную пазіцыю. Такое тлумачэньне няправільна. Партыя ва ўсёй сваёй палітыцы, сваёй праграме грунтуецца раней за ўсё на рашучым значэньні прамысловасьці ў эканоміцы, а таксама рабочай клясе—у сацыяльных і палітычных адносінах. Чырвонаю істужкаю праз усе пастановы партыі, пачынаючы з Кастрычнікавае рэвалюцыі, праходзіць задача ўзмацненьня прамысловасьці; гэта было заўсёды асноўнаю стратэгічнаю задачаю партыі.

Але мы не заўсёды аднолькава падыходзім да вырашэньня гэтае задачы. У гэтым сэнсе, як вызначыў тав. Рыкаў, мы павінны лічыць у партыі два пэрыяды. Першы пэрыяд—НЭП'у, калі для разьвіцьця прамысловасьці трэба было, як мага, націскаць на разьвіцьцё сельскае гаспадаркі і дробнае прамысловасьці. Памятна, калі яшчэ ўводзіўся НЭП, як раз у партыі здарылася неразуменьне таго, што ў гэтай палітыцы, у дапамозе дробнай сялянскай гаспадарцы, у наданьні ёй большай магчымасьці шпаркага росту заключаецца сутнасьць і асноўнае значэньне пралетарскага напрамку ў тагочасных эканамічных і палітычных умовах. Тагды зьявіліся ў партыі апазіцыянэры, якія казалі, што НЭП ёсьць адступленьне ад пралетарскага напрамку партыі, што НЭП—уваход на шлях дробна-буржуазнае палітыкі. Партыя ўся ў цэлым у першую чаргу вуснамі Леніна казала, што асноўная задача ў тым, каб узмацніць прамысловасьць, узмацніць пазіцыі пралетарыяту, забясьпечыць у далейшым моцнае збудаваньне грунту сацыялістычнае грамады— прамысловасьць. Каб дасягнуць усяго гэтага, трэба выканаць задачу ўзмацненьня сельскае гаспадаркі і дробнае прамысловасьці. Успомніце хоць-бы дыскусію аб дробнай прамысловасьці Данбасу, якая трэба зазначыць, выратавала наша становішча ў найбольш цяжкія месяцы крызісу апалу). І канфэрэнцыя УсеКП у маі 1921 году, якая зьяўляецца характэрнаю для першага пэрыяду НЭП'у, падкрэсьліла што праца партыі, прафсаюзаў і дзяржаўнага апарату ў галіне ўзьняцьця сельскае гаспадаркі—ёсьць задача вялізарнага значэньня, ня менш важная, чымся праца ў галіне прамысловага будаўніцтва.

Пэрыяд з сярэдзіны 1924 году можна лічыць пераломным, калі партыя адзначае ў рэзалюцыі (у маі 1924 году) па справаздачы ЦК першыя значныя вынікі ўздыму сельскае гаспадаркі, росту прамысловасьці. Зьезд паўторна зазначае, што адзінаю задачаю партыі зьяўляецца рэалізацыя мерапрыёмстваў да таго, каб наладзіць

(Працяг на 4-й стар.).

шчыльную сувязь між сялянскаю гаспадаркаю і прамысловасьцю. У гэтайжа рэвалюцыі ў наступную чаргу партыя ставіць лёзунг: «Чарга за мэталам». Прамысловасьць у нас знаходзіцца яшчэ на другім месцы, але мы ўжо ўзьнімаем лёзунг «Чарга за мэталам», трэба пашыраць прамысловасьць, трэба брацца за мэтал, без якога нельга больш шпарка аднавіцца.

Гэта было ў 1924 годзе. У працягу другое паловы 1924-25 году край шчыльна падыходзіць да задач разьвіцьця прамысловасьці. Першы пункт—сельская гаспадарка—выцягнуты, у асноўным ёсьць харчовая сыровая база, значна палепшана галіна апалу і, што асабліва важна, разьвіўся сялянскі рынак. Пасьля крызісу падзей 1923-24 году, ідэалёгічным выяўленьнем якога зьявіўся трацкізм і суровая дыскусія ў партыі, прамысловасьць пасоўваецца да сялянскай гаспадаркі, пасьля выпраўкі палітыкі цэн і недалікаў тавара-праводнага ланцугу ў напрамку большага вучоту сялянскай эканомікі, насустрэчу павялічанаму попыту і разьвіцьцю рынку, іначш кажучы, прамысловасьць ужо ў 1924-25 годзе знаходзіць багатую глебу для шырокага і шпаркага разьвіцьця. Партыя пераходзіць на чарговую ступень у поўнай меры і бярэцца за другі пункт. 14-ты зьезд партыі кажа: індустрыялізацыя—гэта галоўная задача, за якую партыя павінна ўзяцца.

Гэты маленькі агляд, пачынаючы з уводу новае эканамічнае палітыкі, асноўных пастаноў партыі ў галіне эканамічнае палітыкі патрэбен хоць бы дзеля таго, што і цяпер у партыі знаходзяцца таварышы, якія, бачаць тавар ны голад, бачаць умовы гаспадарчых перашкод і кажуць „Мы былі правы ўвосень 1923-24 году». Я буду грунтавацца на паказальным у гэтых адносінах артыкуле тав. Праабражэнскага. Большасьць, бясспрэчна, гэты артыкул чытала ў 6-м нумары «Бальшавіка». Тав. Праабражэнскі кажа так: ...«Пралікам зьяўляецца недаацэнка росту плацежаздольнага попыту сялянства і гораду. Гэта недаацэнка была зроблена ў 1923-24 годзе, яна выклікала ў галіне эканамічнае палітыкі лёзунг: „Прамысловасьць, не забягай наперад». Асноўны пралік, з якім, галоўным парадкам, зьвязаны нашы гаспадарчыя перашкоды, быў зроблен ня ўвосень 1925 году, а на працягу 1924 году. Ці-ж не зразумела, што-калі-б мы ў 1924 годзе падрыхтавалі элементы пашырэньня вырабу тавараў сялянскага попыту для 1925 г., хоць-бы на 70 80 мільёнаў рублёў больш сучаснага, дык мы здолелі-б у 1925 годзе набыць ад сялян на 70 мільёнаў пудоў больш збожжа. Тады на 100 мільёнаў пудоў больш вывезьлі б (збожжа заграніцу». Нарэшце, т. Праабражэнскі знаходзіць, што „ў спрэчках 1923-24 году поўнасьцю і цалкам правы аказаліся «індустрыялісты», а не ЦК і не партыя».

Вось тут трэба выразна адказаць, хто быў праў. Ці можна было ажыцьцёзіць гэтыя «калі-б»? Трэба ўспомніць які пэрыяд у эканоміцы, у палітычных адносінах перажываў наш край у 1924 г. Калі ўспомніць пазіцыю тав. Праабражэнскага, дык ня трэба забываць і той сапраўднасьці, у якой мы жылі, працавалі, вызначалі наш напрамак. Толькі ў 1924 годзе мы спынілі праядаць наш асноўны капітал прамысловасьці. Хто хоць крыху знаём з прамысловасьцю, той гэта памятае. Толькі ў 1921-22 г., водлуг усіх даных (я магу прывесьці даныя т. Крумiна, даныя т. Гінзбурга, даныя „Экономической Жизни“ і яшчэ шмат інш.), мы пачынаем прамысловасьці што небудзь даваць, але яшчэ толькі пачынаем аднаўляць яе асноўны капітал, нават не пакрываем хуткае амартызацыі; мы не праводзім яшчэ бадай што ніякага капітальнага будаўніцтва.

1924-25 год быў першым годам, калі, праўда з вельмі вялікім напружаньнем фінансаў, мы далі значныя сродкі на капітальнае будаўніцтва прамысловасьці. Раней, зразумела, мы не маглі ўзяцца за гэтую працу аднаўленьня і пашырэньня прамысловасьці, бо ня выскачылі яшчэ з гаспадарчага пэрыяду, па якім ляжала спадчына ваеннага камунізму.

Агульнае фінансавае становішча прамысловасьці ў 1923-24 г. было надзвычайна напружаным. Хто ня памятае, якім было становішча з заработкам, асабліва ў цяжкай прамысловасьці, у 1924 г.: сыстэматычнае затрыманьне заработку, сыстэматычныя крахі рабочых каапэратываў, развал дастаўкі рабочым рэчаў першае патрэбы праз рабочую каапэрацыю. Я гэта добра памятаю па Данбасе. Колькі сіл каштавала, каб дастаць лішні дзесятак тысяч руб. для таго ці іншага рудніка, заплаціўшы заработак са спазьненьнем ня ў тры а ў два м-цы, не ў чатыры, а ў тры. Прамысловасьць перажывала вельмі цяжкае фінансавае становішча.

Далей, у 1924 г. мы перажывалі пэрыяд самы востры для нашае тады яшчэ «маладое» цьвёрдае валюты. Або мы яе замацавалі-б, або гэта цьвёрдая валюта магла-б сарвацца. Трэба зазначыць, што ў 1924 годзе становішча яе, зразумела, было яшчэ далёка ня моцнае.

Бюджэт наш таксама быў надзвычайна слабы. У 1922-23 годзе мы мелі па бюджэту 1300000000 рублёў; зараз пра гэта ўспомніць цяжка, як мы маглі існаваць з гэтымі 1300000000 р.

У 1924-25 годзе мы мелі толькі 2 з паловаю мільярды, у той час, як зараз у 1925-26 годзе мы з надзвычайнай цяжкасьцю спраўляемся, маючы бюджэт блізка 4 міліярдаў.

Сапраўды, пра бюджэт 1922-23 году і 1923-24 году можна было сказаць, што наш жабрацкі бюджэт асабліва ў галіне вёскі, азначаў „выхад савецкае ўлады з вёскі“. Зачыняліся школы, спыняў працу савецкі апарат, бо мы не плацілі працаўнікам. Да таго-ж нельга запамятаць, што ў 1924 годзе край павінен быў страціць дзесяткі мільёнаў залатых рублёў на тое, каб увесьці хар чы з-заграніцы з прычыны частковага голаду. Край, які ў фінансавых справах яшчэ ня зьнішчыў поўнасьцю вынікаў голаду 1921 году, павінён быў у 1924 годзе затраціць новыя дзесяткі міліёнаў залатых рублёў.

Ці адбілася ўсё гэта палітычна ў 1924 годзе?—Так. Валынкі на прадпрыёмствах за пэрыяд НЭП'у былі самыя вялікія, якраз у 1924 годзе ў Бранску, на Урале, у Маскве, у радзе тэкстыльных фабрык, на Данбасе,—усюды былі гэтыя выпадкі. І, нарэшце, грузінскае паўстаньне. Хіба-ж можна запамятаць пра грузінскае паўстаньне, якое адбылося ўвосень 1924 году?

Або ў партыі памяць адшыбла. Мы-ж увосень 1924 году казалі, што гутарка ідзе аб некаторай перабудове ўзаемаадносін рабочае клясы і сялянства. Мы тады ў пастановах канфэрэнцыі УсеКП(б) казалі, што «пераход памешчыцкае зямлі да сялянства і зьнішчэньні памешчыцкае кабалы, што было заваёвана ў выніку кіраўніцтва пераможнага пралетарыяту і яго блёку з сялянствам і што служыла раней асноваю рабоча-сялянскага блёку,—становяцца зараз недастарчаючым сродкам умацаваньня гэтага блёку». І мы павінны былі паставіць пытаньне «тварам да вёскі»; гэта да некаторай ступені было роўназначна «кішэняй да вёскі», павінны былі вялікія сілы, увагу, значную частку сродкаў кінуць у вёску. І запраўды, у шэрагу раёнаў краю, ня толькі ў Грузіі, былі падставы лічыць становішча ў вёсцы надзвычайна сур'ёзным. Сваёю палітыкаю партыя рашуча павярнула становішча і дасягнула самага большага, чым калі небудзь раней, давер'я вёскі да савецкае ўлады і партыі, умацаваньня рабоча-сялянскага блёку.

І вось, калі зараз тав. Праабражэнскі ўспамінае аб тым, што ў 1923-24 г. былі «правы» індустрыялісты, што трэба было тады шмат больш сродкаў даць у прамысловасьць, трэба ўспомніць усё наша становішча ў той час, і гаспадарчае становішча, і становішча прамысловасьці, і становішча вёскі і ўсе нашы палітычныя ўскладненьні; успомніць, чым тады жыла партыя, рабочая кляса і ўся савецкая грамадзкасьць у нашым краі. Тады было зусім відавочна, што іншае лініі, як мы ўявілі, узяць было немагчыма і толькі лінія партыі была правільнаю. Згадзіцца тады у 1923-24 г. з лініяй т. Праабражэнскага, Троцкага і іншых, гэта азначала-б разрыў з сялянствам, разрыў блёку, велізарнае паглыбленьне тых эканамічных і палітычных супярэчнасьцяй, якія адбіліся ў грузінскім паўстаньні, знайшлі сваю станоўчую рэакцыю ў пастановах партыі пад лёзунгам „тварам да вёскі“. Пры гэтым нельга забываць аб тым, што прамысловасьць за апошнія гады, нават у вельмі цяжкіх гаспадарчых абставінах, разьвівалася бурна. У 1924-25 г. наша прамысловасьць узрасла параўнаўча з 1921-22 г. больш чым у тры разы, расла шмат хутчэй, чым сялянская гаспадарка. І пры гэтым буйная прамысловасьць узрасла ў 1924-25 г. на 60 проц. параўнаўча з папярэднім годам, у 1923-24 г.—на 30 проц., у 1922-23 г.—на 46 проц., г. з. вельмі моцна павялічаючы з году ў год шпаркасьць свайго росту. Характэрна, што цяжкая прамысловасьць за апошні 1924-1925 год узрасла прыблізна па розных галінах на 50 80-100 проц., у той час, як лёгкая прамысловасьць узрасла на 10-20-40 проц. (Даныя тав. Круміна). Іначай кажучы, цяжкая прамысловасьць давала пры значным хуткім росьце прамысловасьці яшчэ большую шпаркасьць росту. Тав. Праабражэнскі ў артыкуле ў «Большевике» вяртаецца да старога, паўтарае старую памылку. Партыя на гэты шлях ня стала і ня можа стаць. Гэта супярэчыць задачы—мець моцны саюз рабочае клясы і сялянства.

Ёсьць, таварышы, другі пункт гледжаньня ў пытаньні індустрыялізацыі, зусім праціленжны першай памылцы, які партыяй таксама адхілен, якая ня так распаўсюджана, пункт гледжаньня, найбольш ярка выказаны ў формуле: «Ключ да прысьпешаньня працэсу ўздыму ўсяе гаспадаркі Саюзу знаходзіцца ў пэрспэктыве хуткага ўздыму сельскае гаспадаркі... Тое, што наша сельская гаспадарка можа абагнаць прамысловасьць... гэта і ёсьць, да большае выгады для краю, дынамічны пачатак у нашай гаспадарцы». У гэткай формуле вы чуеце сьцьвярджэньне зусім праціленжнае тым пастановам якія вынесла партыя на 14-м зьезьдзе. Узмацніць разьвіцьцё сельскае гаспадаркі ў першую чаргу, узмацніць экспорт хлеба, разьвіваць лёгкую прамысловасьць у першую чаргу,—гэта ёсьць лінія на ўтварэньне «пшанічна-паркалёвага царства», на ўтварэньне аграрна-прамысловага краю, замест зьдзяйсьненьня індустрыялізацыі краю, як гэта пастанавіў 14-ы зьезд. Гэту лінію, у асобку, у шэрагу сваіх артыкулаў разьвіваў т. Шанін. Зразумела, і гэту лінію партыя ўзяць не магла і ня возьме.

Партыя будзе праводзіць індустрыялізацыю краю, разьвіваць у першую чаргу прамысловасьць, якая выраблае сродкі вытворчасьці,—але так, каб не адарвацца ад сялянскае гаспадаркі, вылучыць што больш з бюджэту, з усіх нашых рэсурсаў краю. Пры гэтым некалькі замаруджаная шпаркасьць росту прамысловасьці параўнаўча з тым, што пажадана, не зьяўляецца вынікам штучнага затрыманьня прамысловасьці, а прадыктаваны элементарнымі патрабаваньнямі палітычнае асьцярожнасьці, катэгарычнае неабходнасьці лічыцца з сіламі і моцнасьцю сялянскае гаспадаркі з магчымаю шпаркасьцю сацыялістычнага назапашаньня.

III. Пытаньні назапашваньня.

Таварышы, зусім ясна, што ў гэтым пытаньні, у задачы разьвіцьця прамысловасьці мы шчыльна падыходзім да пытаньня назапашваньня. Калі XIV зьезд партыі сказаў, што наш край мае ўсё неабходнае для пабудовы сацыялістычнае грамады, дык пленум ЦК УсеКП(б) у красавіку 1926 году даў гэтай формуле яшчэ больш канкрэтны выраз у сьцьвярджэньні таго, што мы ў нашым краі маем унутраныя магчымасьці назапашваньня, дастарчаючыя для таго, каб будаваць і ўмацоўваць нашу прамысловасьць і зьдзяйсьняць лёзунг індустрыялізацыі.

Зразумела, ёсьць іншыя пункты гледжаньня. Вы, як відаць, у «Большевике» чыталі погляды праф. Грэневецкага і амэрыканскіх эмігрантаў Мультона і Пасвольскага, якія лічаць, што прыцягненьне замежнага капіталу павінна стаць асноўнай задачай эканамічнага адраджэньня і разьвіцьця Расеі. Ёсьць такі пункт гледжаньня, зусім праціленжны нашай лініі. Мы ў шэрагах нашае партыі сустракаем ускоснае, зьмягчанае выяўленьне гэтае пазіцыі ў віде недаацэнкі унутраных рэсурсаў краю і пераацэнкі значэньня для краю дапамогі замежнага капіталу (успомнім, прыкладам, ацэнку тав. Сталіным погляду тав. Сакольнікава, як вядучых да даўэсізацыі краю). Гэта ня ёсьць лінія партыі,—наша лінія зараз, пасьля XIV зьезду—мабілізаваць усе ўнутраныя рэсурсы нашага краю для сацыялістычнага назапашваньня. У сацыялістычным назапашваньні ў нас бяруць удзел некалькі крыніц: прамысловасьць, сельскую гаспадарку, якую мы прыцягваем да ўдзелу ў сацыялістычным назапашваньні праз падатковую сыстэму; эканомія і ашчаднасьць за ўсіх выдатках; потым назапашваньне праз сыстэму каапэрацыі, якое ў пераважнай частцы зьяўляецца сацыялістычным назапашваньнем дзеля таго, што большая частка каапэрацыйнае сыстэмы зьяўляецца элемэнтам сацыялізму ў эканоміі вёскі.

Аб назапашваньні ў прамысловасьці. Гэта назапашваньне ідзе ў капіталістычнай грамадзе ў той форме, што дадатковы прадукт рабочага становіцца дадатковаю каштоўнасьцю, зьяўляецца крыніцаю аднаўленьня капіталу, аднаўленьня адносін эксплёатацыі і клясавае барацьбы, пашыранага аднаўленьня капіталістычнага ладу. Аб гэтай форме назапашваньня, як аб значнай, прыкметнай зараз у нашым краі, казаць ня прыходзіцца. Пасьля Кастрычнікавае рэвалюцыі мы перажываем пэрыяд ваеннага камунізму, пэрыяд, які значна адрозьніваецца ад капіталістычнага ладу і адрозьніваецца ад таго гаспадарчага ладу, у якім мы жывём зараз. У пэрыяд ваеннага камунізму мы ў большай часьці на прадпрыёмствах растрачвалі, чым выраблялі, рабочы спажываў і атрымліваў з прадпрыёмства больш, чым выраблаў. Мы праядалі асноўны капітал.

Толькі ў 1923 годзе XIII канфэрэнцыя РКП(б) упяршыню ставіць перад краем на ўвесь рост задачу сацыялістычнага назапашваньня. Толькі прыблізна з канца 1923 году ў прамысловасьці мы пачынаем ня толькі спыняць затраты асваўнога і зваротнага капіталу, але і пачынаем яго ўмацоўваць, пашыраць, утвараць новыя элемэнты асноўнага капіталу. Кампанія за ўздым прадукцыйнасьці працы, умацаваньне прамысловасьці, якая за ўсім краі праводзілася ў 1924 годзе,—яна была значным пачаткам сацыялістычнага назапашваньня ў прамысловасьці, дала вялікія вынікі. Гэту-ж задачу падкрэсьліў XIУ зьезд партыі. Зараз мы павінны зусім ясна зразумець, што лінія рабочае клясы ў прамысловасьці павінна так, сама весьціся да таго, каб узмацніць шпаркасьць сацыялістычнага назапашваньня. Гэту праўду трэба зусім адкрыта сказаць рабочаму. Іншы раз мы (я ў гэтым праканаўся, калі пабываў на рабочых сходах) эд рабочых захоўваем праўду, ня ставім проста пытаньня аб тым, што рабочы на дзяржаўным прадпрыёмстве ў савецкім краі стварае дадатковы прадукт, што гэты дадатковы прадукт ідзе ў фонд усяе пралетарскае дзяржавы, у фонд сацыялістычнага назапашваньня. Мы павінны зусім проста паставіць на кожным прадпрыёмстве пытаньне аб тым, што павялічэньне прадукцыйнасьці працы і праз тэхнічныя паляпшэньні, і праз уздым дысцыпліны, і праз індывідуальнае павялічэньне прадукцыйнасьці працы ёсьць лінія на больш прысьпешанае сацыялістычнае назапашваньне ў прамысловасьці, лінія, без якое рабочая кляса ня можа больш умацоўваць падмурак сацыялістычнае гаспадаркі і ўмацоўваць свае пазіцыі. Таксама мы павінны рабочым сказаць праўду, што гэтым-жа патрабаваньнем прадыктавана наша сучасная палітыка заработку. Мы ня можам зараз павялічаць заработак; мы прымушаны зараз супыніцца на дасягнутым узроўні, бо іначай мы ня можам прысьпешыць шпаркасьць сацыялістычнага назапашваньня, без чаго ня можа пасоўвацца далей разьвіцьцё нашае гаспадаркі, без чаго немагчыма стварыць трывалага грунту для далейшага павялічэньня заработку поруч з умацаваньнем прамысловасьці. Неабходна кожнаму рабочаму, кожнаму радавому камуністу на прадпрыёмстве і ў прафсаюзе дапамагчы ясна зразумець усю вастрыню, актуальнасьць гэтае задачы. Гэту працу трэба правесьці з большаю энэргіяй.

Ці трэба казаць аб тым, што такая лінія зусім не прадрашае, а наадварот, рашуча адхіляе адрыў прафэсыяналістаў і партыйнае арганізацыі ад рабочых іх адміністрацыйны ўхіл: казаць рабочым праўду, весьці іх за сабою ў самы сур'ёзны пэрыяд гаспадарчага будаўніцтва,—гэта ня значыць адрывацца ад рабочых і адмаўляцца ад прынцыпаў рабочае дэмакратыі.

Таварышы, зусім не зьяўляецца бязгрунтоўным сьцьвярджэньне, што прадукцыйнасьць працы ў нас запраўды зараз адстае. Гэта выклікана хоць-бы тым, што ў прамысловасьць уцягнут значны новы сыры слой рабочых. Запраўды, з мая да сьнежня 1925 г. выпрацоўка на рабочага зьменшылася на 5 проц., заработак павялічыўся на 16 проц. Калі ўзяць даныя УЦСПС органа, які ўжо ня дасьць перавышаных даных у сэнсе зьмяншэньня прадукцыйнасьці працы, дык і там мы бачым што заработак з мая да сьнежня ў маскоўскіх умоўных капейках (г. з. у рэальным, а не ў грашовым выяўленьні) павялічыўся з 105 да 123 і ў той-жа самы час выпрацоўка зьменшылася з 6,13 да 5,81, г. з. гэты працэс зьмяншэньня прадукцыйнасьці працы пры росьце заработку мае месца ў маштабе ўсяго Саюзу. Гэта зьява ідзе, якраз супроць тых задач, якія рабочая кляса павінна паставіць перад сабою ў галіне сацыялістычнага назапашваньня.

Мы, таварышы, нажаль сустракаемся ў шэрагу выпадкаў з дэмагагічнаю лініяй, якая выяўляецца, прыкладам, у наступным: актыўнасьць рабочае клясы ўзрасла, яе культурныя патрэбы ўзраслі, наўкола ідзе гаспадарчы ўздым, у такіх варунках трэба далей весьці павялічэньне заработку, нельга супыніцца на тым узроўні, які ёсьць. Мы ня можам згадзіцца на гэткую лінію. Гэта азначала б, што мы зараз будзем умацоўваць гаспадарчае становішча, у асобку, зьнішчаць некаторыя хістаньні пакупчае здольнасьці рубля без рабочае клясы. Гэта немагчыма,—наша задача ў тым, каб супольна з рабочаю клясаю праводзіць гэту лінію. Мы павінны больш сказаць: калі-б у бліжэйшы час наш край пачаў перажываць хістаньні чырвонца, якую лінію павінна ўзяць партыя? Ці маглі-б мы стаць на шлях „таварнага рубля, рухомае шкалы заработку, што месячных дабавак па бюджэтнаму індэксу і г. д? Мы жылі-б некаторы час так. Калі-б зараз стаць на гэту лінію, гэта азначала-б штурхнуць наш рубель уніз, гэта азначала-б пусьціць хістаньні рубля, як сьнегавы камячок. Мы ня можам стаць на гэту лінію, і мы павінны праўду рабочым сказаць: магчымы хістаньні ў рэальным выразе заработку, тады мы павінны і месяц і два вытрымаць гэту цяжкасьць. Іншага выхаду няма. Усякае павялічэньне ў гэтых умовах заработку праз месяц-два дасьць абавязкова адмоўныя вынікі, анулюе ўсякую дабаўку заработку тым, што з прычыны зьмяншэньня курсу рубля цэны яшчэ больш хутка будуць расьці.

Іначай кажучы, усякая дабаўка заработку ў сучасных умовах можа выклікаць у канчатковым выніку зрыў цьвёрдае валюты.

Трэба праўду сказаць рабочы, што адзіны правільны шлях да захаваньня рэальнага ўзроўню заработку зьяўляецца правільная праца рабочае каапэрацыі, зьмяншэньне розьнічных цэн і праведзеньне ўсяе нашае гаспадарчае лініі так, як мы яе намячаем.

Так абстаіць справа з пытаньнямі назапашваньня ў прамысловасьці. Зараз далей—наконт нашае палітыкі ў адносінах да сельскае гаспадаркі.

Другою крыніцаю сацыялістычнага назапашваньня зьяўляецца сельская гаспадарка. У таварыша Праабражэнскага ў 1923 годзе была памылка ў ацэнцы адносін прамысловасьці і сельскае гаспадаркі. Вы памятаеце вялікі артыкул т. Бухарына аб «эканамічным абаснаваньні трацкізму», дзе тав. Бухарын у кароткіх рысах так падагульваў плятформу тав. Праабражэнскага“: 1) трэба ўзяць палітыку высокіх цэн для эксплёатацыі сялянскае гаспадаркі (што важна з пункту гледжаньня сацыялістычнага назапашваньня), 2) тут трэба браць ўсё, тое, што браць эканамічна магчыма, і што можна тэхнічна здабыць, 3) пад „эканамічна магчымаю» палітыкаю неабходна разумець такую палітыку, якая ніяк ня ставіць сваёю мэтаю браць менш, чым браў капіталізм,“ 4) такая палітыка была б дробна-буржуазнай, была-б падарункам селяніну, шкодаю для прамысловасьці, а разам з ёю і для справы сацыялізму». Так т. Бухарын ахарактарызаваў пазіцыю т. Праабражэнскага. І запраўды ў гэтым артыкуле тав. Праабражэнскага, выняткі з якое падае т. Бухарын, мы можам знайсьці надзвычайна многа разважаньняў, якія выходзяць з аднаго,— што дзьве сыстэмы,—сыстэма дзяржаўнае прамысловасьці і прыватнаўласьніцкае дробнае гаспадаркі (галоўным чынам—сялянскае гаспадаркі)—з гэтых сыстэм адна павінна пажыраць другую. Ясна, што ўсё гэта ёсьць адмаўленьне асноўнае генэральнае лініі партыі, якую выказаў Ленін, якая складаецца з таго, што дзяржаўная прамысловасьць не павінна пажыраць дробную гаспадарку, сялянскую гаспадарку, а, наадварот, павінна паступова яе да сябе падцягваць перарабляць і праз доўгі працэс паступовае і няхуткае перапрацоўкі, перарабляючы, падцягнуць да новых калектыўных форм, умацоўваючы паступова неразрыўную эканамічную сувязь з дзяржаўнаю прамысловасьцю.

Пастаноўка пытаньняў тав. Праабражэнскім аб палітыцы ў адносінах да сялянскае гаспадаркі цалкам процілежна гэтай лініі партыі. І калі зараз успомніць тое, што казаў у 1923 г. т. Праабражэнскі і што ён гаворыць у 1926 г., дык мы бачым, што гэта лінія ў асноўным астаецца нязьменнаю. Якраз дзеля гэтага ў тав. Праабражэнскага мы сустракаем відочную адмоўную ацэнку нашае падатковае палітыкі ў адносінах да сельскае гаспадаркі.

У 1925-26 годзе партыя, зразумела, не магла ўзяць лінію надмернага прысьпешаньня шпаркасьці сацыялістычнага назапашваньня за кошт сялянскае гаспадаркі; наадварот, мы павінны былі сказаць сабе, што трэба разьвіць яшчэ ўнутраныя рэсурсы краю, трэба ўзьняць вытворчыя сілы вёскі, трэба ў гэты пэрыяд на 1925-26 год пакінуць у сялянскай гаспадарцы больш зваротных сродкаў, каб даць больш хуткі тэмп росту вытворчых сіл вёскі. У гэтым сутнасьць пастаноў XIУ-ае канфэрэнцыі УсеКП(б). Мы зьменшылі сельска-гаспадарчы падатак на 1925-26 год. Уся партыя, увесь край былі аднадушны ў гэтым. Тав. Праабражэнскі зараз разважае (у № 6 «Большевика»): „Робячы зьмяншэньне здзінага

сельска-гаспадарчага падатку, мы нарушылі развахунковы балянс між горадам і вёскаю на карысьць апошняй". Тав. Праабражэнскі разглядае, як нарушэньне правільнай лініі партыі, як эканамічную памылку, зьмяншэньне сельска-гаспадарчага падатку ў 1925-26 г. Той жа пункт гледжаньня (вы гэта ведаеце з выступленьня тав. Рыкава) выказваў і тав. Вінаградаў у сваім артыкуле, які казаў, што пры росьце сялянскае гаспадаркі неабходна сельска-гасп. падатак значна павялічыць. Тая ж лінія выказваецца ў пастаноўцы пытаньня ў тав. Праабражэнскага ў яго прапановах аб палітыцы цэн (гл. «Большевик»), на чым я спынюся некалькі ніжэй. Партыя ў гэтым пытаньні сацыялістычнага навапашваньня за кошт выцягненьня часткі прыбыткаў сялянскае гаспадаркі трымаецца ранейшае лініі; яшчэ не вядома ці можна ў 1926-27 г. павялічыць сельска-гаспадарчы падатак больш, як да 300.000.000 (ён быў, прыблізна, роўны 240.000.000 р.).

Відавочна, у пытаньні сельска-гаспадарчае падатковае палітыкі было-б няверна выходзіць толькі з пункту гледжаньня фінансавага становішча прамысловасьці. Зразумела, фінансавае становішча прамысловасьці гэта само сабою. Але ў той жа час неабходна памятаць моцную сувязь прамысловасьці з сялянскаю гаспадаркаю аб палітычным саюзе рабочае клясы і сялянства, аб небясьпецы паўтарэньня крызісу 1923-24 г., у адносінах прамысловасьці і сельскае гаспадаркі.

Трэцяя крыніца навапашваньня—гэта эканомія, ашчаднасьць, скарачэньне непрадукцыйных выдаткаў. Гэткім парадкам мы можам дзесяткі і, магчыма, сотні міліёнаў зьберагчы.

Па гэтай лініі партыя і рабочая кляса зараз разгортваюць вялізарную працу і, зусім ясна, што бюджэт новага году мы павінны таксама будаваць, выходзячы з гэтага пункту гледжаньня. Мы павінны берагчы кожны грош для таго, каб укласьці ў нашу прамысловасьць і, выходзячы з гэтага пункту гледжаньня, будаваць бюджэт.

І чацьвертая форма навапашаньвя —гэта ўцягненьне прыватных навапашваньяў у русло сацыялістычнага навапашваньня. Гэта ідзе па лініі ўцягненьня сродкаў у сельска-гаспадарчую, крэдытную кааперацыю, у спажывецкую кааперацыю, у пазыкі, у касы ашчаднасьці. Тут, трэба сказаць, у нас справа ідзе яшчэ вельмі марудна. Я ня ведаю, наколькі гэта так, але вось, прыкладам, наконт спажывецкае кааперацыі мне тав. Наўлянскі апавядаў. Выходзіць, што ў шэрагу выпадкаў у спажывецкую кааперацыю ўклады прыцякаюць лепш, чым у сельска-гаспадарчую. Дзеля чаго гэта выходзіць?—Дзеля таго, што спажывецкая кааперацыя ўжо больш дужая, карыстаецца вялікім гаспадарчым аўтарытэтам у вёсцы, і сяляне больш давяраюць ёй і з большаю ахвотаю нясуць у спажывецкую кааперацыю свае ўклады. Праўда, спажывецкая кааперацыя павінна адмаўляцца ад гэтых укладаў,—згодна статуту яна ня можа займацца ўкладнымі апэрацыямі. Характэрна якраз тая сыстэма, якая заваявала большы гаспадарчы аўтарытэт, якраз яна пачынае прыцягваць гэтыя ўклады з сялянскае гаспадаркі.

Адсюль ясна, што асноўным шляхам уцягненьня ўкладаў у сельска-гаспадарчую і крэдытную кааперацыю зьяўляецца агульнае ўмацаваньне яе працы, заваёва для яе аўтарытэту ў вёсцы, праўдзеньне на справе выбарнасьці, канчатковае вынішчэньне выпадкаў злачынства. У гэтых адносінах перад партыяй стаіць вялікая праца.

У касы ашчаднасьці таксама ўцягненьне ўкладаў адстае,—у іх па ўсім Саюзе ў канцы 1925 году было 12 міліёнаў рублёў, у той час, як да вайны ў касах ашчаднасьці было каля двух міліярдаў рублёў. Зусім відавочна, што ў сялянскай гаспадарцы ёсьць шмат зьберажэньняў, у горадзе ў прыватнага жыхарства ёсьць таксама такія-сякія зьберажэньні. І дзеля гэтага гэту працу трэба разьвіваць надзвычайна настойна, асабліва ў вёсцы.

Належыць паставіць, апроч таго, на вывучэньне і праверку пытаньне аб уцягненьні прыватнага капіталу ў вытворчасьць, на вытворчыя мэты, на больш мэтазгоднае ўжываньне прыватнага капіталу—паколькі гэта ўкладка прыватнага капіталу магла-б дапамагчы зьнябыць таварны голад, адцягвала-б прыватны капітал з галіны гандлю, дзе чыннасьць прыватнага капіталу моцна дэзарганізуе чыннасьць і ўкліньваецца між прамысловасьцю і сялянскім рынкам.

(Менскі і Бабруйскі АК ужо маюць першую практыку ў справе ўцягненьня прыватных навапашваньняў у вытворчасьць праз паявыя таварыствы, у форме прапаноў стварыць акцыянэрнае таварыства наўкола фабрыкі мэблі).

(*Працяг у заўтрашнім нумары*).

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы